

Descobrir Palmira Jaquetti

ASSAIG / CULTURA / NARRATIVA / 19 NOVEMBRE, 2019

Amb aquell instint literari ja devia sospitar que la sola recerca etnogràfica era literatura en potència: anar pels pobles a comprar cançons als avis i les àvies a canvi d'uns cèntims o d'un paquet de tabac, contrarellotge, abans que la ràdio —corrien els anys vint del segle passat— fes desaparèixer per sempre el cançoner de llar de foc, de feinejar, de taverna, de festa major. Només calia narrar-ho bellament, i ella en sabia un pou. D'allò que podrien ser unes notes informatives, doncs, el dietari ensopit d'un musicòleg, en va resultar a mans de Palmira Jaquetti una meravella que es llegeix i s'ensuma i es mastega i et queda. Jaquetti és exquisida i aguda en els retrats literaris dels cantaires i exuberant i plàstica en l'evocació de la natura. Alta literatura feta amb el laconisme i la urgència d'unes notes preses *in situ*, en fondes desgavellades sota la llum d'una espelma, amb l'altra mà aixafant escarbats amb l'espardenya.

Però qui en sabia re, d'aquella gesta literària? A mi me la va descobrir una feliç casualitat que la casualitat torna trista. Cap al 2008 corria enderiat amb una empresa televisiva massa ambiciosa; volia fer un documental sobre l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, el gran complot de musicòlegs i escriptors que a partir del 1922, finançats per Rafael Patxot i a l'aixopluc de l'Orfeó Català, van recórrer un grapat de pobles dels Països Catalans per recollir cançons i danses. A més de la partitura i la lletra de les cançons, els recercadors o «missioners» havien de lliurar a la central de l'Obra del Cançoner una

memòria de la sortida, que són les pàgines en què la Jaquetti es va esplaiar amb tanta fortuna. Diuen que l'any trenta-nou, quan tot es va interrompre, s'havien recollit més de quaranta mil cançons. Però llavors va començar una història de despropòsits que ho hauria pogut engegar tot a rodar. Ric i catalanista, perseguit per un bàndol i l'altre, el mecenes Patxot va fugir a Suïssa amb un camió carregat amb la major part de les fitxes, un tresor que durant dècades va restar en un lloc inconegut covant oblit i llegenda i festejat, es va dir, per no sé quines universitats americanes. Fins que l'abril del 1991, quan ja feia molt que Patxot havia mort a l'exili, els seus hereus van enviar al monestir de Montserrat les primeres caixes amb els materials originals de l'Obra del Cançoner Popular. Durant tot un estiu el pare Josep Massot i Muntaner hi va empenyorar la salut per tal d'indexar tant material, que les Publicacions de l'Abadia de Montserrat han anat publicant fins no fa gaire en una vintena de volums. Va ser documentant-me per a la quimera televisiva, venint dels dietaris tediosos i obedients d'Amades o Tomàs, que vaig topar amb aquella prosa que t'enganxa com una romeguera.

De seixanta-sis missions de l'Obra, la Palmira Jaquetti en va fer catorze, dotze amb memòria de recerca. Hi narra les seves aventures pel Pallars i la Ribagorça, Val d'Aran, la Conca de Tremp, el Baix Empordà, el Ripollès i el Vallespir; tot plegat, dos centenars de pàgines de culte. Hi surten rectors de poble desconfiats amb aquelles senyoretetes de ciutat que els esvalotaran el galliner, mestresses aprofitades que parteixen la cançó en dues per doblar la paga, pagesos que no saben dir si el que canten és català o castellà. «Busquen cançons per als cinemes de Barcelona», es prevenen uns als altres. I al costat, amatent, amb un nas per a les humanitats enfonyades com un fanal en la foscor, amb una murrieria molt femenina i molt barcelonina, la Palmira Jaquetti Isant, una noia capaç, als anys trenta, de ficar-se a les tavernes d'homes per fer cantar avis esquerps darrera un got de vi.

N'he vist un parell de fotografies, rondant la trentena, alta i prima, uns ulls com balconades, àvida de tot, prenent notes sota un porxo. El 1972 Rosa Matheu li va dedicar un esbós biogràfic a *Quatre dones catalanes*. Havia nascut el 1895 al Poblesec de Barcelona, de pare manobre i orfeonista. Estimava les criatures, el piano, la poesia, es va llicenciar en Filosofia i Lletres. Va publicar poc, no sé si va escriure gaire. Després de la guerra, mal separada d'un marit que li va fer poc profit, afectada d'alguna malaltia inconfessada que l'havia tornat coixa i malhumorada crònica, va viure de fer classes de música i francès, va compondre i publicar algunes cançons per a infants en castellà, va traduir una mica i va escriure alguns poemes en català que han quedat inèdits. El 8 de maig de 1963 el cotxe en què anava de paquet es va estavellar contra un plàtan a Santa Margarida i els Monjos.

Vaig somniar, i encara hi somnio, que algun dia algú publicarà totes les missions de la Palmira Jaquetti en un sol volum i amb una edició literària prou llaminera. Havent renunciat al documental televisiu, fa vuit o nou anys vaig escriure una dramaturgia a partir del viatge que la Palmira Jaquetti i la fotògrafa Mercè Porta van fer el juliol del 1934 a Pardines. El vam estrenar el 2014, no l'hem fet gaire. La cantatriu Elisenda Rué hi fa de Palmira, un monòleg seguint la literalitat d'un text deliciós que narra tempestes a pagès,

curanderes a qui el poble fa el buit tant com les necessita, fangadors que improvisen lletres verdes per espantar les noiets de ciutat. «Sóc feliç com un arbre ignorat», escriu la missionera escarxofada a l'herba al mig d'un prat, al terme d'una jornada esgotadora de feina. El guitarrista clàssic Izan Rubio interpreta els arranjaments d'una dotzena de cançons ressuscitades, lluminoses, cantades sense impostacions. El pare Massot em va trobar un sobre –potser feia setanta anys que no s'obria- amb fotografies dels cantaires d'aquella missió. Les vaig projectar al final de l'espectacle, el dia de l'estrena a Pardines, en una sala emocionada de vilatans que descobrien tot d'una el rostre de la besàvia de bracet amb un grapat de cançons perdudes que tornaven al poble. Jaquetti és tan bona escriptora que el retrat humà d'aquest poble del Ripollès dels anys trenta val per a tots els pobles del món.

Quelcom es belluga, em diuen, per fer conèixer Palmira Jaquetti aquest any que ve. El gruix del seu llegat espera un estudi seriós a la Biblioteca de Catalunya; també hi ha alguna cosa al Centre de Documentació de la Direcció General de Cultura Popular, inclòs un article dels anys setanta en què Joaquim Molas ja avisa que «la millor prosa poètica catalana dels anys trenta la va escriure Palmira Jaquetti als dietaris de l'Obra del Cançoner». La periodista Victòria Palma li va dedicar un programa a Catalunya Música amb les aportacions de la professora Maria Àngels Subirats. El pare Josep Massot està redactant un llibre sobre totes les missions de l'Obra del Cançoner, amb noves aportacions sobre Jaquetti a partir d'un tou de cartes inèdites.

No fa gaire el professor Albert Berrio, que prepara l'enregistrament de les cançons recollides a Pardines, em mostrava una fotografia on es veu Palmira Jaquetti al costat del seu marit, el pintor belga Enric d'Aoust, que a finals dels trenta va fugir a Mèxic i la va deixar prostrada al llit de l'hospital. Va ser un amor tòxic des de bon principi: m'explica que abans de casar-se, l'Enric li va fer prometre a la Palmira que ella abandonaria les seves aspiracions literàries perquè ell pogués lluir en exclusiva com l'artista de la parella. Vet aquí, doncs, d'on surt tanta poesia abocada desesperadament en un exercici de musicologia: tota la poesia que un cretí li va prohibir d'esbravar en versos, ella la va deslliurar a l'Obra del Cançoner. Si és que ara toca reivindicar-la, doncs, per fi, esperem que es mostri l'escriptora tant com la folklorista.

ETIQUETES: [CULTURA POPULAR](#) [MÚSICA POPULAR](#) [MUSICOLOGIA](#) [OBRA DEL CANÇONER](#) [PALMIRA JAQUETTI](#)

JORDI LARA | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Vic, 1968) és un dels escriptors més celebrats de la literatura catalana d'avui. Ha publicat *Papallones i roelles*, *Una màquina d'espavilar ocells de nit*, *Mística conilla* (Premi Crítica Serra d'Or de Narració 2017) i *Sis nits d'agost*. El 2012 va escriure i dirigir el llargmetratge de ficció *Ventre blanc*, la faula d'uns adults que es fan forts dins d'un capgròs. La seva obra s'ha expressat també en el camp de la videopoesia.

[Llibres](#)
[Cultura](#)
[Nosaltres](#)
[Contacte](#)

© LA LECTORA
hola@lalectora.cat

[Política de privacitat](#)
[Copyleft](#)

© LA LECTORA 2018